זאת אומרת חלוקים עליו חבריו על סומכוס. דוקא כי האי גוונא פליג סומכוס שרואי להסתפק בדבר והיא (ב"מ דף ק. וסס) דמחליף פרה בחמור והמוכר שפחתו וילדה בכל הנך בלא טענותם ראוי להסתפק לב"ד אבל במקום שהספק בא ע"פ דבריהם לא פליג סומכוס דהרי למ"ד אמר סומכוס אפילו ברי וברי אמו אם אמר אדם לחבירו טלית זו שאתה לבוש שלי הוא מי אמר סומכוס חולקים ובשנים אוחזים בטלית אמר דאי אתו לקמן כי תפיס חד וחד מיסרך סרוכי דאפי' לסומכוס סרוכי לאו כלום הוא:

ממאי דמתני' ברי וברי. וא"ת והיכי אמרינן דמתני' ברי וברי אי משום דאמר אמר סומכוס ברי וברי היינו משום דאי לא אמר סומכוס בברי וברי לא היה יכול לדקדק ממשנה דחולקים דהוי מצי לאוקמי בברי וברי ודברי הכל וי"ל דה"ק ממאי דמתני' מצי לאורויי כלל בברי וברי דלמא בברי ושמא דוקא אייבי דדאמרינן בסמוך דריש דומיא דסיפא [1]דקתני זה אומר לא כי ואף על גב דבפ"ק דכתובות (דף יב: וסס[2]) תנן והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארסתיך נאנסת והיה מקחי מקח טעות ומוכח התם דהיינו שמא התם ליכא למיטעי אין הבעל רגיל לידע אבל הכא אי בשמא אייבי לא ה"ל למימני לא כי כיון דליכא למיטעי:

הא לא מייתי ראייה שקיל כדאמר מזיק. וא"ת דלמא הא לא מייתי ראייה לא שקיל מידי וי"ל דלשון המוליא משמע במה שבא להוליא צריך ראייה אבל מה שהוא מודה לו לא ולקמן דמשני דאי ליעול ואין לו היינו בלא תפס אבל בתפס יש לו ולהכי א"ש לשון המוליא:

לימא תיהוי תיובתא דרבה בר נתן. וא"ת ואמאי לא מוקי לה כר"ג דאמר בפ' שבועת הדיינין (שבועות דף מ. וסס[3]) טענו חטין והודה לו בשעורין פטור ור"ג מחייב וי"ל דמהדר לאוקמי כרבנן ועוד י"ל דרבה בר נתן אמרה למילתיה ככולי עלמא ולא מחייב ר"ג אלא שבועה דאי הוה מחייב בדמי שעורים מנליה לרבה בר נתן דרבנן פליגי עליה בהא דלמא לענין שבועה דוקא פליגי דכתיב כי הוא זה בדענין הודאה ממין הטענה וכי תימא דרבה בר נתן סבר דמהאי טעמא דפטרי רבנן שבועה לא הוא נמי הודאה להתחייב שעורין הא ליתא דהא אמרינן בשבועת הדיינין (שם דף מ:) טענו חטים ושעורים והודה לו בא'חד מהן פטור והתם ולאי לכ"ע חייב במה שטענו ואפ"ה פטור משבועה ע"כ נראה דרבה בר נתן לכ"ע פוטר מדמי שעורים דמשמע ליה דסברא הוא שהוא פטור כיון שהודה לו שאין חייב לו שעורין ומחל לו ובשבועה דוקא פליגי אי בענין ממין הטענה:

מדסיפא ניזק שמא ומזיק ברי רישא נמי בו' ואמר סומכוס בו'. אבל מסיפא גופה ליכא למיפרך דאיכא למימר כיון דאיכא הודאה במקצת שהרי מודה שהקטן הזיקו לכל הפחות הלכך איכא למימר דקאמר סומכוס חולקים אע"ג דניזק קאמר שמא ומזיק אמר ברי ואם תאמר דנימא ברי ושמא ברי עדיף דקאמר רב יהודה בהגוזל בתרא (לקמן דף קיח.) גבי מנה לי בידך והלה אומר איני יודע ויש לומר דהתם הוי ברי טוב שלא יהיה לו פיס לשקר כיון שחבירו יכול לידע בשקרו זה והשמא איני שאין זוכר אם חייב לו ומוכחא מילתא דחייב לו אבל הכא ברי שלו גרוע שיודע בחבירו שאין יכול להכחישו ולכך טוען ברי והאי נמי דקאמר שמא לפי שלא ראה המעשה הלכך לא אמרינן ברי עדיף: **רישא** במזיק שמא. ואם תאמר והא לא כי קתני וי"ל דברי וברי נמי איירי:

רלוי

שניהם פטורים [א]אם היו שניהם של איש אחד שניהם חייבים היה [ב]אחד גדול ואחד קטן הניזק אומר גדול הזיק והמזיק אומר לא כי אלא קטן הזיק [ג]אחד תם ואחד מועד הניזק אומר מועד הזיק והמזיק אומר [ד]לא כי אלא תם הזיק המוציא מחבירו עליו הראיה [ה]היו הניזקין שנים אחד גדול ואחד קטן והמזיקין שנים אחד גדול ואחד קטן הניזק אומר גדול הזיק את הגדול וקטן את הקטן והמזיק אומר לא כי אלא קטן את הגדול וגדול את הקטן [ו]אחד תם ואחד מועד הניזק אומר מועד הזיק את הגדול ותם את הקטן והמזיק אומר לא כי אלא תם את הגדול ומועד את הקטן המוציא מחבירו עליו הראיה: **גמ'** אמר רבי חייא בר אבא [זאת אומרת] חלוקים עליו חבריו על סומכוס [ז]דאמר ממון המוטל בספק חולקין א"ל ר' אבא בר ממל לר' חייא בר אבא אמר סומכוס אפילו ברי וברי א"ל אין [ח]אמר סומכוס אפילו ברי וברי וממאי דמתני' בברי וברי הוא דקתני זה אומר שורך הזיק וזה אומר לא כי מתקיף לה רב פפא מדרישא ברי וברי סיפא נמי ברי וברי אימא סיפא היה אחד גדול ואחד קטן ניזק אומר גדול הזיק ומזיק אומר לא כי אלא קטן הזיק אחד תם ואחד מועד ניזק אומר מועד הזיק והמזיק אומר לא כי אלא תם הזיק המוציא מחבירו עליו הראיה הא לא מייתי ראיה שקיל כדאמר מזיק נימא תהוי תיובתא דרבה בר נתן דאמר טענו חטים והודה לו בשעורים פטור אלא בברי ושמא דקאמר ברי מאן דקאמר שמא מאן אי נימא דקאמר ניזק ברי וקאמר מזיק שמא אכתי לימא תהוי תיובתא דרבה בר נתן אלא דקאמר ניזק שמא וקאמר מזיק ברי ומדסיפא ניזק שמא ומזיק ברי רישא נמי ניזק שמא ומזיק ברי ואמר סומכוס אפי' בהא דאיצטריך לאשמועינן דלא לא [ט]סיפא ניזק שמא ומזיק ברי [י]רישא ניזק ברי ומזיק שמא והא לא דמיא רישא לסיפא אמרי ברי ושמא שמא וברי חד מילתא היא ברי וברי שמא וברי תרי מילי נינהו: **גופא אמר רבה בר נתן** [יא]טענו חטין והודה לו בשעורין פטור מאי קמ"ל תנינא [יב]טענו חטין והודה לו בשעורין פטור אי מהתם הוה אמינא פטור מדמי חטין וחייב בדמי שעורין קמ"ל [יג]דפטור לגמרי תנן היו הניזקין שנים אחד גדול ואחד קטן וכו' הא לא מייתי ראיה שקיל כדקאמר מזיק אמאי חטים ושעורים נינהו ראוי ליטול ואין לו והתניא הרי זה משתלם על הקטן מן הגדול ולגדול מן הקטן דתפס תנן היה אחד תם ואחד מועד הניזק אומר מועד הזיק את הגדול ותם את הקטן והמזיק אומר לא כי אלא תם את הגדול ומועד את הקטן המוציא מחבירו עליו הראיה הא לא מייתי ראיה שקיל כדקאמר מזיק ואמאי חטין ושעורין נינהו

ראוי

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

ק א מי"י פ"ע מהל' מזקי ממון הל' ז סמג עשין סו טוש"ע מ"מ סי' ת סעי' כ:

קא ב ג מי"י שם הל' ט טוש"ע שם סעי' ג ד:

קב ד ה מי"י שם הל' יא טוש"ע שם סעי' ד:

קג ו שו"ע שם סעי' ג בהג"ה:

קד ז טוש"ע שם ס"ב:

קה ח ט מי"י שם הל' יא ופ"ג מהל' טוען וטוען הלכה י סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' פח סעי' יב וסי' ת סעי' ד [והוגה כרב אלפס במקומו ובשבועות פ"ו דף ל"ה]:

רבינו חננאל

עיקרו ודייק ר' חייא בר אבא ממתני' דקתני המוציא מחבירו עליו הראייה ולא קתני חולקין ש"מ מתני' חכמים היא וחולקין על סומכוס. ואמר ליה רבי אבא בר אבא אמר סומכוס אפי' ברי וברי חולקין אמר ליה הין מתני' ברי וברי הוא ואוקימנא דלא בסומכוס. ואתקיף לה ר' פפא הכי מדרישא דמתני' ברי וברי סיפא נמי ברי וברי ואמרו רבנן המוציא מחבירו עליו הראייה ואי לא מייתי ראייה שקיל כדקאמר מזיק דמחייבינן ליה במה שהודה אמאי שקיל בעלים אפי' כדקאמר מזיק חטים ושעורין נינהו ואם איתא לדרבה פטור לגמרי הוא. נימא תהוי תיובתיה דרבה בר נתן דאמר טענו חטים והודה לו בשעורים פטור. וכיון דקיימא לן כרבה בר נתן פרק' הכי סיפא דמתני' אינה ברי וברי אלא בברי ושמא הוא ואמרי' היכי דמי [6]אי נימא דטעין ניזק ואמ' שמא תורך הזיק ומזיק אמר ברי לי שבסלע לקה מתמהינן עלה כי האי גוונא כשתובע טעין שמא אמר סומכוס חולקין ומטענת שמא מיחייב דאיצטריך לרבנן למימר המוציא מחבירו עליו הראייה. ודחי' לא דמי רישא לסיפא רישא ניזק אמר ברי לי ששורך הזיק והמזיק טוען שמא בסלע לקה ועל זה הוצרך סומכוס לומר חולקים ורבנן אמרי המוציא מחבירו עליו הראייה סיפא ניזק שמא ומזיק ברי ואי לא מייתי ראייה שקיל כדקאמר מזיק דהא ניזק מספקא ליה. ואקשי' והא לא דמי רישא לסיפא רישא ניזק ברי ומזיק שמא סיפא מזיק ברי וניזק שמא. ופריק ברי ושמא שמא וברי חדא מילתא היא אבל רישא לאוקומה בברי וברי וסיפא ברי ושמא תרתי מילי נינהו ואסקי' דברי וברי אפי' סומכוס מודה שהמוציא מחבירו עליו הראייה וכי פליג בשמא ושמא או בברי ושמא [7] ובכולהו רבנן פליגי ואמרי המוציא מחבירו עליו הראייה. והלכ' כרבנן. גופא אמר רבה בר נתן טענו חטים

מוסף רש"י

טענו חטין והודה לו בשעורין פטור. דבענין הולאה ממין הטענה עלמה (ב"מ קי).

רבינו חננאל (המשך)

והודה לו בשעורין פטור. נימא מסייעא ליה טענו חטים והודה לו בשעורין פטור ורבן גמליאל מחייב. ודחי' אי מהתם הוה אמינא לעולם פטור משבועה דאוריית' וחייב בשעורין שכבר הודה לו בהן. ורבה בר נתן פוטרו אפי' מן השעורין שהרי התובע אין טוען שיש לו אצלו שעורין ואין מחייבין הנתבע בחטים לשלם שעורין. ואקשי' תנן היו הנזקין ב' אחד גדול ואחד קטן והמזיקין ב' כו' ואי לא מייתי ראייה משתלם מן הקטן והלא ניזק טוען כי הגדול הזיק ולא הקטן כשטוען חטים ולא שעורין דמי. ואם איתא לרבה פטור לגמרי הוא אלא נימא תיהוי תיובתיה. ופריק ראוי לישתלם קתני ולא שקיל ודאי. ואקשי' ומי מצית אמרת הכי והתניא בהדיא הרי זה משתלם לגדול מן הקטן ולקטן מן הגדול אלמא דשקיל ממש. ומשנינן דאי תפס פי' אם קדים ניזק ותפס תורא דאודי ביה כבר וכשהשתא הדר ביה לא מפקינן מינה דניזק דהא איהו הוא דאודי ליה וכן הדין באחד תם ואחד מועד. י"ש מ"י שאומר כרבה בר נתן קיימא לן דהא מקשי' ומפרקי' אליבא דידיה ש"מ הלכתא כוותיה. וכן הדין זה אומר גדול הזיק להשתלם חצי נזק מגופו וזה אומר קטן הזיק אין משתלם חצי נזק ולא אפי' מקטן אלא אי תפס הניזק לא מפקינן מניה. וי"ש מ"י שאומר כיון דמתני' דשבועות לא מסייעא לרבה בר נתן ולא דייקא כוותיה ומתני' ומתניתא דהכא קשו עליה ובשינוי הוא ודחיי ובהדיא קיימא לן אשינויא לא סמכינן ועוד אפי' בחטין פטור

א) נראה דל"ל היכי דמי אי נימא דטענין נחק ואמר שמא ומזיק ברי א"כ רישא נמי דטענין נחק ואמר וכו'.

ב) נראה דל"ל בסיפא כשהמזיק טוען דקטן הזיק ובכה"ג לסומכוס חולקין ואפילו בשמא וכרי ממש"כ בתוס' בד"ה מדסיפא וכ"ש בברי וכרי ותו"ק.

ג) [ע' תוס' ב"ב לג. ד"ה רבי אחא], ד) לקמן מו. ב"מ כ: ו. לח: ק. [ב"מ קמא.], ה) [בבא מציעא כ: ע"ש ק. ע"ש], ו) ב"מ ה. [ק:] שבועות לח: מ., ז) לקמן לו.], ח) ס"ת מלן, ט) [כאן ל"ל סה"ד ואמ"כ מה"ד. דקמני], י) [ד"ה והוא], יא) [ד"ה והוא], יב) [ד"ה והוא],

---

6) נראה דל"ל היכי דמי אי נימא דטענין נחק ואמר שמא ומזיק ברי א"כ רישא נמי דטענין נחק ואמר וכו'.

7) נראה דל"ל בסיפא כשהמזיק טוען דקטן הזיק וכבה"ג לסומכוס חולקין ואפילו בשמא וכרי ממש"כ בתוס' בד"ה מדסיפא וכ"ש בברי וכרי ותו"ק.

ולהכי מוקים לה הכי ולא מוקים לה כדאוקים למציעתא לעיל בניזק שמא ומזיק בני דאם כן היינו הך וסיפא אמאי אצטריך ג)ורבה דאוקמא למציעתא דניזק שמא ומזיק בני ולא אוקמה בבני ובני ולישני דאוי ליטול ואין לו משום דס"ל דסומכוס לא אמר מולקין בבני ובני הלכך ריש"א דקתני לא כי אלא בסלע לקה לא אצטריך למיתני' בבני ובני לאשמועינן דמוליא מחבירו כו' להכי אוקמה למציעתא בשמא ובני דתיקו נמי ריש"א בבני ושמא: **דתפס.** שקדם ניזק ותפס השור: **שמע מינה.** מדקתני שניהם: **רלה מזה גובה רלה מזה גובה.** ואם אבד האחד קם חבירו במקומו ומשתלם הימנו: **במועדין.** דסוף סוף משלם מעליה לפיכך כל נכסיו אחראין לפרעון: ה"ג **מאי נפקא ליה מינה סוף סוף דמי תורא מעליא בעי לשלומי: אלא לעולם בתמין.** והאי דקתני שניהם לאו דקאמרת דמאיזה שירלה יגבה אלא הא קמ"ל דכל אבד האחד אינו גובה: **ור' עקיבא היא דאמר שותפין נינהו.** בגוף של שור הלכך אבד השור אבד נזקו הלכך כי הוו שניהם הוא דמחייב ואי ליתנהו לתרוייהו אלא אחד אמר ליה אייתי ראיה כו' אבל לרבי ישמעאל כיון דאמר ג) בעל מוב הוא וחזי הוא דאסיק ביה אבד האחד לא איבד את זכותו:

הדרן עלך המניח

שור שנגח ארבעה וחמשה. ובכולן היה תם דמשתלם מגופו והיכי דמי כגון ראה שור ונגח וראה שור ולא נגח ונגח וראה שור ונגחה שניה ראה ג' פעמים או ג' שור ולא נגח דאפי' מועד לסילוגין ליכא דשור אין נעשה מועד אא"כ נגח הג' נגיחות בשלשה שראה כסדרן או שלא כסדרן ונעשה מועד לסילוגין והיכא דסילוגין שוין כדתניא לקמן בפירקין ד): **ישלם.** מ"ל תחילה לאחרון וגמרא מפרש מני: **ואם יש בו מותר יחזיר לשלפניו.** כל אלו נזקו והראשונים יפסידו: **רבי שמעון אומר.** שותפין הן בנזקין כילד שור [שור] מאתים שנגח כו': **ושלפניו.** זה ניזק ראשון נוטל חמשים זוז והבעלים חמשים זוז דיש לניזק ראשון בו האלף הלכך משלם אלף משלומי נזקו דסבר לה כר' עקיבא דאמר שותפים נינהו: **חזר ונגח שור שוה מאתים האחרון נוטל מנה.** האלף מכל מי שהוא דמגופו משתלם ונמצא אותו שלפניו שהיה האלף שלו משלם מחלקו אלף ממנו ה) שנוטל האחרון: **ושנים הראשונים.** ניזק ראשון והבעלים שהיה להן לכל אחד רביע משלמין כל אחד רביעית של נזקו: **דינר וחצי.** עשרים וחמשה דינרים כסף בפרק הזהב (ב"מ דף מה:): **גמ' ראשון נשבר מבעי ליה.** והאחרון יפסיד שהרי אין ראשון שותף בו שתהא שמירתו עליו להתחייב בנזקין, והא לא דמיא לאב עד שלא הזיק דאחרינן בהמניח (לעיל דף לג:) קדמו בעלי חובות והגביהו לא עשו כלום דהתם הוא דאמר ליה ניזק לבעל חוב מהאי מורא דאזקן מייה משתלימנא ובעל חוב לא אלי למימר ליה הכי הלכך ב"ח יטול נכסים אחרים אבל הכא האי ניזק והאי ניזק ולא משתלם אלא מגופו ומאי דשקיל האי מפסיד האי הלכך קמא קמא קדים:

יחזיר

ראוי ליטול ואין לו. פירוש דאוי ליטול אם תפס ואין לו אם לא תפס [א] ודוקא היכא דיש לו תביעה על שני השוורים על הגדול ועל הקטן אם תפס משתלם אבל מתני' דלעיל דאין לו תביעה אלא על הגדול אפי' תפס הקטן אין משתלם מיניה ולא שייך לשנויי לעיל דאוי ליטול ואין לו כיון דאם תפס לא משתלם מיניה ובטענו חנוים גרלה דאם תפס שעורים לא משתלם וא"ת אמאי לא משני הכא כדלעיל דקאמר ניזק שמא ומזיק בני וי"ל דא"כ הו"מ למיפרך היינו הך כדפירש בקונטרס והשתא איכא לריכותא בכולהו בני דמתניתין דריש"א אשמעינן אפילו מזיק שמא וניזק בני פליגי רבנן עליה דסומכוס ואמרי המוליא מחבירו עליו הראיה והוה דקטן וגדול משמיענו אפילו ניזק שמא ומזיק בני פליג סומכוס ואחד תם ואחד מועד אשמעינן דאפילו לר' אחא דאמר בריש פרק המוכר פירות (ב"ב דף לג.) גמל האוחר בין הגמלים בידוע שזה הרגו מודה הכא דלא תלינן במועד כיון דשניהם רלין והך דהניחקין שניהם אשמועינן ו) דנתפס שקיל כדאמר מזיק וסיפא דתם ומועד איידי דאיירי בבא דלעיל בגדול וקטן ותם ומועד איירי נמי הכא:

ש"מ. מדקתני שניהם רלה כו' ואם אבד האחד קם חבירו תחתיו ומשתלם הימנו כך פירש בקונטרס וקשה דלא הוה ליה למימר שמע מינה אלא מסיפא הוה ליה למפרך דקתני אחד גדול ואחד קטן המוליא מחבירו עליו הראיה ומשלם לגדול מן הקטן א"כ כשאבד אחד מהן לא משתלם מאותו שנשאר ונראה לפרש דבשני שוורים שהזיקו שור בודאי איירי דמשיב כאילו הוי חד גופא ומשתלם מן השני ואע"ג דמתניתין לא איירי אלא בענין שאנו מסופקים איזה מהן נגח מ"מ דייק מלישנא דקתני שניהם חייבים לאשמועינן שיכול להיות שיהיו שניהם חייבין כגון אי ידעינן בודאי שהזיקו שניהם יחד:

ורבי עקיבא היא דאמר שותפין נינהו. פירש בקונטרס דלר' ישמעאל דאמר ב"ח הוא וחזי הוא דמסיק ביה אם אבד האחד לא איבד זכותו וקשה דהא לעיל (דף לג.) אמר אפילו לר' ישמעאל שחטו מה שעשה עשוי ונראה לפרש דמשום הכי מוקי לה כר' עקיבא משום דלר' ישמעאל אין שום חידוש דפשיטא דאיבד זכותו כשאבד האחד כיון דב"ח הוא אבל לר' עקיבא דשותפי נינהו ס"ד דהוי כאילו האחד מן השניים בחזקת הניזק ומלי למימר ניזק שלך נאבד ולא שלי ז):

הדרן עלך המניח

שור שנגח ארבעה וחמשה: **אי** כרבי עקיבא דאמר שותפין נינהו יחזיר לבולן מבעי ליה. תימה דלר' עקיבא נמי אמאי אין ראשון נשכר דלמה יהא מוטל עליו לשמור חלקו כל זמן שלא עמד בדין ולא בא עדיים דמה הוא יודע אם יזכה וצריך לדחות דכיון שיש בידו להביא עדים לאלתר ולזכות מתחייב בשמירתו ח) ולא מלי לשנויי כגון שאין בידו דאם כן תיקשי ליה לרבי עקיבא ראשון נשכר מבעי ליה:

כגון

ו) [לעיל לג. לד.], ג) הה"ג מו"ה שכנא הגיה ורב פפא ומהרש"ל לא הסכים עמו ופירש דקאי אסתמא דתלמודא דלוקמי לדרבה הכי אבל לר"פ לא קשי' דאפשר דליא ליה האי מי' ראוי ליטול, ג) לעיל לג. לד., ד) [דף לז.], ה) נכ"מ: מנה, ו) ל"ל דאי תפס, ז) ועיין בהשב"ל בשבע שיטות שמביא פירושים אחרים, ח) גי' ר"מ דלא מלי וע"ש,

הגהות הגר"א

[א] תר"ה ראוי כו'. ודוקא כו'. נ"ב ושאר פוסקים מולקין ע"ז:

מוסף רש"י

שותפין נינהו. בהסות שור דמשתעי ביה קרא שויגהו דמתנא שותפין (לעיל לג.).

הדרן עלך המניח

ראוי ליטול ואין לו והתניא הרי זה משתלם לקטן מן המועד ולגדול מן התם ב דתפס: היו שניהם של איש אחד שניהם חייבים: א"ל רבא מפרזיקא לרב אשי ש"מ שוורים תמים שהזיקו רצה מזה גובה רצה מזה גובה הכא במאי עסקינן במועדין אי במועדין אימא סיפא היה אחד גדול ואחד קטן הניזק אומר גדול הזיק והמזיק אומר לא כי אלא קטן הזיק המוציא מחבירו עליו הראיה אי במועדין מאי נפקא ליה מיניה סוף סוף דמי תורא מעליא בעי לשלומי א"ל סיפא בתמין ורישא במועדין א"ל רב אחא סבא לרב אשי אי במועדין חייבים חייב גברא מיבעי ליה ותו מאי שניהם אלא לעולם בתמין ורבי עקיבא היא ג) דאמר שותפין נינהו וטעמא ד דאיתנהו לתרוייהו דלא מצי מדחי ליה אבל ליתנהו לתרוייהו ה מצי אמר ליה זיל אייתי ראיה דהאי תורא אזקך ואשלם לך:

הדרן עלך המניח

שור שנגח ארבעה וחמשה שוורים זה אחר זה ישלם לאחרון שבהם ואם יש בו מותר יחזיר לשלפניו ואם יש בו מותר יחזיר לשלפני פניו והאחרון אחרון נשכר דברי ר"מ רבי שמעון אומר ו שור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאתים ואין הנבלה יפה כלום זה נוטל מנה וזה נוטל מנה חזר ונגח שור אחר שוה מאתים האחרון נוטל מנה ושלפניו זה נוטל חמשים זוז וזה נוטל חמשים זוז חזר ונגח שור אחר שוה מאתים האחרון נוטל מנה ושלפניו חמשים זוז ושנים הראשונים דינר וחצי: **גמ'** מתניתין מני דלא כר' ישמעאל ודלא כר' עקיבא אי כר' ישמעאל ז דאמר בעלי חובות נינהו האי אחרון אחרון נשכר ראשון ראשון נשכר מבעי ליה אי כר' עקיבא דאמר ח) תורא דשותפי הוא האי יש בו מותר

יחזיר

קו א ב מיי' פ"ט מהל' נזקי ממון הל' יא סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' ת סעי' ג בהג"ה וסעי' ד: קז ג ד מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' ב:

א ה מיי' פ"ט מהל' נזקי ממון הל' יב טוש"ע ח"מ סי' תא סעי' ה:

רבינו חננאל

משבועה דאורייתא וחייב בדרבנן ויש לו לגלגל עליו גם על השעורין ליתה לדרבה בר נתן: **מתני'** היו שניהן לאיש אחד שניהן חייבין כו'. אוקימנא בשוורין תמין ור' עקיבא היא דאמר שותפי נינהו וטעמא דאיתנהו לתרוייהו דלא מצי מדחי ליה אבל ליתנהו לתרוייהו מצי אמר ליה זיל אייתי לי ראייה דהאי תורא אזקך ואשלם לך:

הדרן עלך המניח את הכד

שור שנגח ד' וה' שוורים זה אחר זה ישלם לאחרון כו' באנו לחקור משנתנו דתנן הבא אחרון נשכר דברי רבי מאיר אליבא דמאן לא כר' ישמעאל ולא כר' עקיבא משום דר' מאיר תלמיד ר' ישמעאל ור' עקיבא כדגרסי' בתחלת עירובין הוצרכנו לומר ר' מאיר למי מהן שנאה דתניא יושם השור בב"ד דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומר הוחלט השור ועלה אמרי' אי כר' ישמעאל דאמר בעלי חובות נינהו אמאי תני אחרון נשכר ראשון ראשון נשכר מיבעי ליה ט) (שנו דין) בעל חוב כל הקודם זכה ומעת שנגח נגיחה הראשונה נתחייב לשלם מגופו של חצי השור חצי נזק לניזק. פשע המזיק ולא שימר השור ויצא והזיק חייב לשלם לראשון ולשני אי כר' עקיבא שנה ר' מאיר משנתו יחזיר לכולם מיבעי ליה דכולהו שותפי נינהו.

ט) אולי ל"ל שזה דין בע"ח שכל הקודם זכה.

כגון שתפסו ניזק כו'. ודוקא לר' ישמעאל הוא דעשה שומר שכר ח) אבל לר' עקיבא דאמר שומרין ניהו וכיחס ושיחס הוי כדשות הניזק לא נעשה שומר שכר אלא מחלקו דעל כל אחד מוטל לשמור חלקו והשתא אתי שפיר דבין ר' מאיר ובין ר' שמעון אירי בשתפסו ניזק ולא כפירוש הקונטרס:

אם יש בו מותר בנזקיו כו'. והשתא אחרון אחרון נשכר דמתניתין אאחרון שבכולם דהוא החמישי קאי אבל פעמים שהרביעי אין לו כלום והשלישי יש לו כגון שנזקי ד' וה' שוים ונזקי ג' יתרים ט) ואפי' חמישי נמי פעמים שאין לו כל נזקו אם נזקיו יתרים על של רביעי ואין נוטל אלא חלקו של רביעי ומיהו כשכל הנזקין שוין כולן מפסידין והאחרון נשכר:

נותן לו סלע. בסלע מדינה אירי דמוכח בסמוך ומנה דר"י הגלילי הוא מנה צורי דמוכח בהמובל (לקמן דף 5:) ותימה לומר שחלוקים כ"כ זה מזה דסלע מדינה אחד ממאתים במנה צורי ורלה לר"ת דלא פליגי אלא הא' בעני והא' בעשיר ומיהו מדקאמר בהמובל (שם) הא אלא הא ר"י הגלילי משמע קלת דפליגי מ"מ אע"ג דפליגי מצינו למימר דזה דיבר בעשיר וזה דיבר בעני כר"ת דא"א שם יעלה בושתו של עשיר (ט) או פחות או יותר ממנה:

ושל דבריהם כסף מדינה. [א] נראה לר"י דכ יהודה לא אירי אלא בסלעים דומיא דכסף האמור בתורה דמפרש פ"ק דקדושין (דף יא.). כסף קנוי ולא מצינו כסף קנוי בתורה אלא סלעים כדמפרש התם ה' סלעים לפדיון הבן ג' של אוגם ק' של מוגיא ש"ר וג' של עבד ודומיא דהני הוי של דבריהם אבל אחר מטבעות של דבריהם הוי כסף צורי דהא מנה ר"י הגלילי הוי צורי כדמוכח בהמובל (לקמן דף 5:) וכתובה נמי הוי מאתים זוז של צורי למ"ד כתובת אשה דרבנן כמו למ"ד לאורייתא דנפקא לן מכמוהר בתולות דלא פליגי רשב"ג ורבנן בפרק בתרא דכתובות (ד' קי:) אלא אם נותן לה ממעות ארץ ישראל או ממעות קפוטקיא אבל לר"ע נותן לה שוה מאתים זוז ממעות צורי ואפילו כתובת אלמנה שהיא דרבנן לר"ע הוי מנה צורי דבפ"ק דכתובות (דף יב.) משמע קלת דשל בתולה כפלים משל אלמנה גבי אחד אלמנת כהן ואחד אלמנת ישראל:

יד עניים אגן. וא"ת בלא יד עניים נמי מחייב לדקה בחמישה כדדרשינן בפ"ק דר"ה (דף ו.) בפיך זו לדקה וי"ל דכמו שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ה"ג אין אדם נותן לדקה דבר שלא בא לעולם וכשאמר מיתביה לעניים הוי זה המוב כמו שלא בא לעולם וכן אם היה אומר מיתביה להקדש לא היה הקדש קונה ונהי שאם היה אומר חוב זה לכשיבא לידי אתנהו להקדש או לדקה דומה שמתחייב מטעם נדר אבל זה לא אמר כן אלא אמר תנהו לעניים ולא נדר ור"ת פירש שזה לא היה רוצה לחזור בו מן הלדקה אלא היה רוצה לנוחו לפי שעה ולהחזיר אחר לעניים אמתיו ואע"ל רב יוסף אין חכינן בו במעמד שלשתן אלא בא ליד גבאי מותר לשנותו משבאת ליד גבאי אסור לשנותה ואגן השתא יד עניי אגן וכאלו באת ליד גבאי וזכו בה עניי ותוב לי לך למשקלה השתא ולאהדורה כתר הכי שמעינן מינה דעניי כיתומין ניהו (מד') מדפשטינן רבן גמליאל ובית דינו אביהן של יתומין ובהדיא גמור רבנן במסכת גיטין יתומין הרי הן כהקדש וכו'. תנן התם התוקע לחבירו נותן לו סלע פשטנה מהא דאמר ר' יהודה אמר ר' אסי כל כסף קצוב האמור בתורה כגון ל' של עבד וני' של אונס ושל מפתה וק' של מוציא שם רע כולן כסף צורי והוא שקל הקודש שמשקלו ד' דינרין ושל דבריהן כגון זו הסלע וכגון ר' זוז כתובת בתולה וכיוצא בהן כולם כסף מדינה ז) שמנה כספים דרבנן כסף של תורה רביע שקל ופירשו בשמועה זה כי זו הסלע ששנויה לשלם התוקע הוא פלגא דזוזא ודייק"ר מזה מדקתני שהסלע פלגא דזוזא מכלל דהסלע ארבעה זוזים נמצא שתי סלעים זו דאורייתא והוא דינר מכלל כ' דינרין שבחמשת שקלים של בכור ושדרו ר' אשי לר' אחא שבסר זוזי בפדיון בנו (בכורות דף ו) פשטי' מהא דרב אשי דדינרי דתנינן ארבעה בסלע אינון זוזי ומעשה דרב אשי נפרשנהו במקומו בעזרת שמים. ושאר השמועה פשוטה היא. ותקיעה בקול באזנו ולא בהכאת יד כדאמרי' המבינת את חבירו פטור מדיני אדם כיצד תקע לו באזנו וחרשו פטור אחזו ותקע בו חייב והכא בשאחזו ותקע בו ולא הזיקו. פרוכבול משנה מפורשת זהו גופו של פרוכבול והיא בסוף שביעית. ופירושה אין כשמואל דאמר רישא ר' ישמעאל וסיפא ר' עקיבא. איתמר נמי אמר ר' יוחנן הקדישו ניזק איכא ביניהו לר' שמעון מוקדש לר' מאיר אינה מוקדש. וקיימא לן דכל מקום שהולקין ר' ישמעאל ור' עקיבא הלכה כר' עקיבא וכן ר' מאיר ור' שמעון ג) הלכה כר' שמעון וכיון דקאי ר' שמעון כר' עקיבא כדאוקמא רבא ורבינא דהוא בתרא ודר' יוחנן נמי מסייעא להו ש"מ הלכתא כר' שמעון דמתני' ודייקינן ממתני' ואשכחנן חלוקתם לפי חשבון ממון וזהו פירושה שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' ואין הנבילה יפה כלום ונכנס השור בשותפות ביניהן נמצא שור זה חציו לניזק וחציו למזיק. חזר ונגח שור אחר שוה ר' הפסידו הניזק והמזיק מנה ונשאר להן מנה נמצא השור הזה חציו לניזק ולמזיק. וחציו לניזק השני חזר ונגח שור אחר שוה ר' עוד הפסידו שלשתן מנה כל אחד לפי ממונו הניזק והמזיק הרי הן בשור מנה הפסידו ג' זוז ונשארו לכל ג' זוז הניזק השני היה לו בשור מנה הפסידו ג' זוז ונשאר לו ג' זוז והניזק האחרון נוטל חצי הנזק והוא מנה הזו ששנינו האחרון והוא הניזק השלישי נוטל מנה והניזק השני נוטל ג' זוז והניזק הראשון והמזיק כל אחד דינר זהב שהוא כ"ה זוז אלו דמי השור וזה חלוקתם מפורשת לפי חשבון ממון איתבררה דר' שמעון כר' עקיבא אית ג) להו האי סברא ורבא ורבינא דבתרא הוא וכן הלכה. והוא דתקע ליה לחבריה וחייבוה מיהא דתנן התוקע לחבירו נותן לו סלע. ופשטינן דהאי סלע פלגא דזוזא הוא. ואמר ההוא גברא דתקעו ליה הואיל ופלגא דזוזא הוא לא בעינא ליה ליתביה לעניי. הדר אמר להו ליתבוה לי איזיל איברי נפשאי כו' אמר ליה ר' יוסף כבר זכו ביה עניי כו' פירוש האי גברא לאו איחרוטי אחרט והדר ביה מדלא קתני הדרי בי אלא הכי קאמר ליה ליתביה לי השתא לדידי איזיל אברי נפשאי. ובתר הכי יהיבנא אנא

ב א מי"ר פ"ע מהל' מקו' ממון הל' יג סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תלז סעי' ג:
ג ב מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף ה:
ד ג מיי' פ"ג מהל' מוכל ומזיק הל' ט סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעי' תלז:
ה ד מיי' שם הלכה י וס"ג מהל' טוען ונטען הלכה ג וס"ל מהל' ערכין הלכה ד וס"ל מהל' אלקים הלכה ה ב ג ד וס"ל מהל' נערה בתולה הל' ה וס"ג הל' ה טוש"ע שם סעי' מב וסי' סח סעיף ה וטוש"ע י"ד סי' שה סעי' ה וסי' רלד סעי' ו:
ו ה טוש"ע י"ד סי' רמח סעיף ח וסעיף ט:

לעזי רש"י

קרשטנטינ"א [קושטינטי"ן נובל"א]. קרשטא (איסטנבול).

רבינו חננאל

ואמר רבא לעולם ר' ישמעאל וכגון שתפסו ניזק בחורת משכון לגבות ממנו דנעשה עליו שומר שכר ונתחייב לנזקים. דקיימ' לן המלוה על המשכון שומר שכר. ודחי' אי הכי יחזיר לשלפניו יחזיר לבעליו מיבעי ליה שאחריות השור על הניזק הוא ומשלו חייב לשלם והנותר לבעליו חייב להחזיר. ופירוק רבינא לקיים דברי רבא ואמר הכי קתני אם יש בו מותר בנזקין יחזיר וכן אמר ר' יוחנן משום פשיעת שומרין נגעו בה ופי' כגון שור שוה ר' שנגח לשור שוה ר' ואין הנבילה יפה כלום נתחייב המזיק לתת לניזק ק' שהוא חצי נזקו ט) עוד חזר ונגח שור שוה ק' שנזקו עוד חזר ונגח שור שוה ק' נזקו נ' זוז משלם הניזק הראשון מן המנה שהוא נושה במזיק נ' זוז לאחרון וני' הנשארים מחזירם לניזק השני נמצא השני שחסר מן המנה שלו נ' זוז שכיון שתפסו לשור הניזק השני נתחייב באחריותו ולעולם כך הן חולקין וחצי השור לעולם חוזר לבעלים שנכנסו הנזקין במקומו ונתחייבו לשלם דיכול למימר להן אלו שבקתון לתוראי בהדאי הוינא נטריה ולא הוה נגח השתא דפשעתון ולא נטרתון ליה נזקין עלייכו רמו. ואקשי' אימא סיפא (ר' ישמעאל) [ר"ש] אומר שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' עד האחרון נוטל מנה (והאחרון) [ושלפניו] נ' זוז ושנים הראשונים דינרי זהב הן הבעלים והניזק הראשון. הנה חלוקה מפורשת בחלוקת השותפין מכלל דמתני' ר' עקיבא היא דאמר שותפי נינהו אמרי רבא ורבינא שמעון מוקדש לר' מאיר אינה מוקדש. וקיימא לן דכל מקום שהולקין ר' ישמעאל ור' עקיבא הלכה כר' עקיבא וכן ר' מאיר ור' שמעון ב) הלכה כר' שמעון וכיון דקאי ר' שמעון כר' עקיבא כדאוקמא רבא ורבינא דהוא בתרא ודר' יוחנן נמי מסייעא להו ש"מ הלכתא כר' שמעון דמתני' ודייקינן ממתני' ואשכחנן חלוקתם לפי חשבון ממון וזהו פירושה שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' ואין הנבילה יפה כלום נכנס השור בשותפות ביניהן נמצא שור זה חציו לניזק וחציו למזיק. חזר ונגח שור אחר שוה ר' הפסידו הניזק והמזיק מנה ונשאר להן מנה נמצא השור הזה חציו לניזק ולמזיק. וחציו לניזק השני חזר ונגח שור אחר שוה ר' עוד הפסידו שלשתן מנה כל אחד לפי ממונו הניזק והמזיק היה להן בשור מנה הפסידו ג' זוז ונשארו לכל ג' זוז הניזק השני היה לו בשור מנה הפסידו ג' זוז ונשאר לו ג' זוז והניזק האחרון נוטל חצי הנזק והוא מנה הזו ששנינו האחרון והוא הניזק השלישי נוטל מנה והניזק השני נוטל ג' זוז והניזק הראשון והמזיק כל אחד דינר זהב שהוא כ"ה זוז אלו דמי השור וזה חלוקתם מפורשת לפי חשבון ממון איתבררה דר' שמעון כר' עקיבא אית ג) להו האי סברא ורבא ורבינא דבתרא הוא וכן הלכה. והוא דתקע ליה לחבריה וחייבוה מיהא דתנן התוקע לחבירו נותן לו סלע. ופשטינן דהאי סלע פלגא דזוזא הוא. ואמר ההוא גברא דתקעו ליה הואיל ופלגא דזוזא הוא לא בעינא ליה ליתביה לעניי. הדר אמר להו ליתבוה לי איזיל איברי נפשאי כו' אמר ליה ר' יוסף כבר זכו ביה עניי כו' פירוש האי גברא לאו איחרוטי אחרט והדר ביה מדלא קתני הדרי בי אלא הכי קאמר ליה ליתביה לי השתא לדידי איזיל אברי נפשאי. ובתר הכי יהיבנא אנא

כגון שתפסו ניזק כו'. ודוקא לר' ישמעאל הוא דעשה שומר שכר ח) אבל לר' עקיבא דאמר שומרין ניהו וכיחס ושיחס הוי כדשות הניזק לא נעשה שומר שכר אלא מחלקו דעל כל אחד מוטל לשמור חלקו והשתא אתי שפיר דבין ר' מאיר ובין ר' שמעון אירי בשתפסו ניזק ולא כפירוש הקונטרס:

אם יש בו מותר בנזקיו כו'. והשתא אחרון אחרון נשכר דמתניתין אאחרון שבכולם דהוא החמישי קאי אבל פעמים שהרביעי אין לו כלום והשלישי יש לו כגון שנזקי ד' וה' שוים ונזקי ג' יתרים ט) ואפי' חמישי נמי פעמים שאין לו כל נזקו אם נזקיו יתרים על של רביעי ואין נוטל אלא חלקו של רביעי ומיהו כשכל הנזקין שוין כולן מפסידין והאחרון נשכר:

נותן לו סלע. בסלע מדינה אירי דמוכח בסמוך ומנה דר"י הגלילי הוא מנה צורי דמוכח בהמובל (לקמן דף 5:) ותימה לומר שחלוקים כ"כ זה מזה דסלע מדינה אחד ממאתים במנה צורי ורלה לר"ת דלא פליגי אלא הא' בעני והא' בעשיר ומיהו מדקאמר בהמובל (שם) הא אלא הא ר"י הגלילי משמע קלת דפליגי מ"מ אע"ג דפליגי מצינו למימר דזה דיבר בעשיר וזה דיבר בעני כר"ת דא"א שם יעלה בושתו של עשיר (ט) או פחות או יותר ממנה:

ושל דבריהם כסף מדינה. [א] נראה לר"י דכ יהודה לא אירי אלא בסלעים דומיא דכסף האמור בתורה דמפרש פ"ק דקדושין (דף יא.). כסף קנוי ולא מצינו כסף קנוי בתורה אלא סלעים כדמפרש התם ה' סלעים לפדיון הבן ג' של אוגם ק' של מוגיא ש"ר וג' של עבד ודומיא דהני הוי של דבריהם אבל אחר מטבעות של דבריהם הוי כסף צורי דהא מנה ר"י הגלילי הוי צורי כדמוכח בהמובל (לקמן דף 5:) וכתובה נמי הוי מאתים זוז של צורי למ"ד כתובת אשה דרבנן כמו למ"ד לאורייתא דנפקא לן מכמוהר בתולות דלא פליגי רשב"ג ורבנן בפרק בתרא דכתובות (ד' קי:) אלא אם נותן לה ממעות ארץ ישראל או ממעות קפוטקיא אבל לר"ע נותן לה שוה מאתים זוז ממעות צורי ואפילו כתובת אלמנה שהיא דרבנן לר"ע הוי מנה צורי דבפ"ק דכתובות (דף יב.) משמע קלת דשל בתולה כפלים משל אלמנה גבי אחד אלמנת כהן ואחד אלמנת ישראל:

יד עניים אגן. וא"ת בלא יד עניים נמי מחייב לדקה בחמישה כדדרשינן בפ"ק דר"ה (דף ו.) בפיך זו לדקה וי"ל דכמו שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ה"ג אין אדם נותן לדקה דבר שלא בא לעולם וכשאמר מיתביה לעניים הוי זה המוב כמו שלא בא לעולם וכן אם היה אומר מיתביה להקדש לא היה הקדש קונה ונהי שאם היה אומר חוב זה לכשיבא לידי אתנהו להקדש או לדקה דומה שמתחייב מטעם נדר אבל זה לא אמר כן אלא אמר תנהו לעניים ולא נדר ור"ת פירש שזה לא היה רוצה לחזור בו מן הלדקה אלא היה רוצה לנוחו לפי שעה ולהחזיר אחר לעניים אמתיו ואע"ל רב יוסף אין חכינן בו במעמד שלשתן אלא בא ליד גבאי מותר לשנותו משבאת ליד גבאי אסור לשנותה. משבאת ליד גבאי אסור לשנותה ואגן השתא יד עניי אגן וכאלו באת ליד גבאי וזכו בה עניי ותוב לי לך למשקלה השתא ולאהדורה כתר הכי שמעינן מינה דעניי כיתומין ניהו (מד') מדפשטינן רבן גמליאל ובית דינו אביהן של יתומין ובהדיא גמור רבנן במסכת גיטין יתומין הרי הן כהקדש וכו'. תנן התם התוקע לחבירו נותן לו סלע פשטנה מהא דאמר ר' יהודה אמר ר' אסי כל כסף קצוב האמור בתורה כגון ל' של עבד וני' של אונס ושל מפתה וק' של מוציא שם רע כולן כסף צורי והוא שקל הקודש שמשקלו ד' דינרין ושל דבריהן כגון זו הסלע וכגון ר' זוז כתובת בתולה וכיוצא בהן כולם כסף מדינה ז) שמנה כספים דרבנן כסף של תורה רביע שקל ופירשו בשמועה זה כי זו הסלע ששנויה לשלם התוקע הוא פלגא דזוזא ודייק"ר מזה מדקתני שהסלע פלגא דזוזא מכלל דהסלע ארבעה זוזים נמצא שתי סלעים זו דאורייתא והוא דינר מכלל כ' דינרין שבחמשת שקלים של בכור ושדרו ר' אשי לר' אחא שבסר זוזי בפדיון בנו (בכורות דף ו) פשטי' מהא דרב אשי דדינרי דתנינן ארבעה בסלע אינון זוזי ומעשה דרב אשי נפרשנהו במקומו בעזרת שמים. ושאר השמועה פשוטה היא. ותקיעה בקול באזנו ולא בהכאת יד כדאמרי' המבינת את חבירו פטור מדיני אדם כיצד תקע לו באזנו וחרשו פטור אחזו ותקע בו חייב והכא בשאחזו ותקע בו ולא הזיקו. פרוכבול משנה מפורשת זהו גופו של פרוכבול והיא בסוף שביעית. ופירושה

יחזיר לשלפניו. כל אלי נזקו ושלפני פניו יפסידו: **יחזיר לכולן.** אינם לפי מה שהיה לו בו מבעי ליה: **שתפסו ניזק כו'.** וכן שני וכן שלישי הלכך אין שמירתו אלא עליו: **יחזיר לבעלים מבעי ליה.** דאין על הבעלים להפסיד מנה שהיה להן בו משעת נזק הראשון שהרי לא היתה שמירתו עליהן אלא על הניזק וכשהזיק לשני אינה ראשון מנה שלו ותפסו שני ונעשה עליו שומר וכן כולן נעשו שומרי שכר לשמור חלק הבעלים בהיות הנאה דמשתלמי נזקייהו מהשור דלא אעריקו ליה בעלים לאגמא: **אם יש בו מותר בנזקיו.** כגון שהיה נזקו של רביעי מרובה משל חמישי כגון שור של רביעי שוה מנה יש לו במזיק אלי מנה ושל חמישי שוה י' ואין לו על זה אלא דינר זהב יחזיר דינר זהב לשלפניו וכן כולן אם נזקו של ראשון יותר על של אחרון: **משום פשיעת שומרי נגעו בה.** למייב את המזקין הראשונים ור' ישמעאל היא: **שבוק מפני.** ולא תטרח לאוקמי פלוגתא דר"מ ור"ש אליבא דחד. ואי קשיא עוקמא לדר"מ נמי כר' עקיבא וכשתפסו ניזק וכדשיגן דמאי טעמא מפקינן לה מר' עקיבא משום דקתני יחזיר לשלפניו והא אוקמינן אם יש בו מותר בנזקין לא אפשר לאוקמא כר' עקיבא דאי אמרת ר' ישמעאל היא אלטריך לאשמועינן דאחרון אחרון נשכר דקמ"ל הואיל ותפסו ניזק נעשה עליו שומר [שכר] וקס ליה כרשותיה ואע"ג דלא ניתוס הסור בב"ד כדקא בעינן לר' ישמעאל אלא לר"ע ל"ל למיתני כלל בלא תפיסה נמי הוי אחרון נשכר: **הקדישו ניזק כו'.** ל"ג (מאי ביניהו): **התוקע.** המכהו כנגד אזנו לשון מורי. ל"א תקיעה ממש: **נותן לו סלע.** דמי בושתו לבד לער ונזק ורפוי אם ישנם שם: **הכוה דתקע ליה.** והיה זה תפוס משלו דאי לאו הכי לא מגבינן ליה בנבול: **סלע צורי.** ד' זוזים: **סלע מדינה.** שמיניה שבסלע צורי והוא אלי דינר וכל מקום שאינו שוס כסף מדינה בין סלע בין שקל הוי שמיניה לצורי: **לפלוג.** אכתי ולתני במתני' חזר ונגח לשור אחר שוה מאתים האחרון נוטל מנה ושלפניו חמשים זוז ולשלפניו דינר זהב ושנים הראשונים הבעלים וניזק ראשון י"ל דינר וסלע מדינה שהוא אלי דינר אלא ש"מ לא אלי סלע מדינה ולהכי לא פליג או דלא בעי למיתני אלי דינר דבאלאין לא אייר: **ושל דבריהם.** כגון האי דשיעורא דרבנן הוא: **כסף צורי.** הסלע ד' דינר והדינר משקלו זהב ט) וכן קורין בקוסטנטינ"א לזהב ט) דינר והוא שנים ומחצה למשקל הכרחל: **הואיל ופלגא דזוזא הוא.** דמיחייב לי ותו לא כסיפא לי מילתא למישקליה נתביה לעניים: **אגן יד עניים אגן.** רב יוסף הוה גבאי בשלהי המובל (לקמן ד' לב.):

אין

יחזיר לכולם (ס) לכולם מבעי ליה אמר רבא לעולם כר' ישמעאל דאמר בעלי חובות נינהו ודקשיא לך אחרון אחרון נשכר ראשון ראשון נשכר מבעי ליה הב"ע כגון שתפסו ניזק לגבות הימנו י"ונעשה עליו בשומר שכר לנזקין אי הכי יש בו מותר יחזיר לשלפניו יחזיר לבעלים מבעי ליה אמר רבינא הכי קתני אם יש בו מותר בנזקיו יחזיר לשלפניו וכן כי אתא רבין אמר ר' יוחנן משום פשיעת שומרין נגעו בה במאי אוקימתא כר' ישמעאל אי הכי אימא סיפא ר' שמעון אומר שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים ואין הנבלה יפה כלום זה נוטל מנה וזה נוטל מנה חזר ונגח שור אחר שוה מאתים האחרון נוטל מנה ולשלפניו נוטל חמשים זוז ושנים הראשונים דינר זהב [אתאן לר' עקיבא דאמר תורא דשותפי הוא רישא ר' ישמעאל וסיפא ר' עקיבא אמרי אין דהא אמר ליה שמואל לרב יהודה (ס) שיננא שבוק מתניתין ותא בתראי רישא ר' ישמעאל וסיפא ר' עקיבא (אתמר נמי אמר ר' יוחנן הקדישו ניזק איכא ביניהו) תנן התם (ג) התוקע לחבירו נותן לו סלע ר' יהודה אומר משום ר"י הגלילי מנה ההוא גברא דתקע לחבריה שלחיה רב טוביה בר מתנה לקמיה דרב יוסף סלע צורי תנן או סלע מדינה תנן אמר ליה תניתוה ושנים הראשונים דינר זהב ואי סלקא דעתך תני תנא סלע מדינה נפלוג ונתני עד תריסר וסלע א"ל תנא (ד) כי רוכלא ליתני וליזיל מאי הוי עלה פשטוה מהא (ה) דאמר רב יהודה אמר רב (ו) כל כסף האמור בתורה כסף צורי ושל דבריהם כסף מדינה אמר ליה ההוא גברא הואיל ופלגא דזוזא הוא לא בעינא נתביה לעניים הדר אמר ליה נתביה ניהלי איזיל ואברי ביה נפשאי א"ל רב יוסף (ה) כבר זכו ביה עניים ואף על גב דליכא עניים הכא אגן יד עניים אגן (ו) דאמר רב יהודה אמר שמואל יתומים אינן

אין

הגהות הב"ח

(ס) גמ' לשלפניו יחזיר לכולם מבעי ליה: (ג) תוס' ד"ה נותן וכו' נוסחו של עשיר פחות או יותר מסלע הס"ד:

הגהות הגר"א

[א] תוד"ה וכל כו' נראה לר"י כו'. נ"ב אבל ר"ח מוקם וכ"פ הרמב"ם:

מוסף רש"י

התוקע לחבירו. הכהו על אזנו, לשון מורי, ל"א תוקע ממש (לקמן צ.) באזנו, לשון רבינו אלוי ורבינו הזקן למדנו שהכהו אגל האחן (קדושין יא.) המכה את חבירו באזנו, לשון מורי בב"ק וכאן שמעתי תוקע ממש שתקע בפיו באזנו, ולאיה לשון מורי בב"ק וכאן שמעתי אל תהי בתוקעני כף (משלי כב כו) שמים בכפם על כף חבריהם להיות ערבים בשביל אחרים (בכורות ג:). נותן לו סלע. משום בושת (לקמן צ.) כך שיעורו דמי בושתו לאדם ביעוני (קדושין יא.). כי רוכלא. מוכר לרוכות של בשמים (גיטין לג.) כסומר זה שמוכר שמועתו (ערכין כג:). כי רוכלא דמחזר על הערימות בפרגמטיא שלו והולך ומכרכר יש לי מחטין וכוסות וקנרות, ה"ג ליתשיב ולחל (נדה כא.). כל כסף האמור בתורה כסף צורי. אם פירש שקלים הוי שקל צורי ואם סתם הוי מטבע הפחותה שבצורי (קדושין יא.) היינו דכתיב שקל הוי סלע צורי והוא אלגנעה דינרי, והיינו דלא כתיב שקל אלא כסף הוי דינר צורי (בכורות ג:). ושל דבריהם כסף מדינה. שמיניה שבכסף צורי, אם סלע הוא שמיניה שבסלע צורי ואם דינר הוא שמיניה שבדינר צורי (קדושין יא. וכע"ז בכורות ג:).

רבינו חננאל (המשך)

סלע לעניי מדידי ואמר ליה רב יוסף אגן יד עניי אגן וכיון דאמרת ליתבוה לעניי כאלו אמרת מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה. ותוב ליתי לך רשותא לשנותה. דת"ר האומר סלע זה לצדקה עד שלא באת ליד גבאי מותר

ט) [בכורות לו. וסס נסמן]. ב) ס"ל ל"ג, ג) לקמן ל. קדושין יא: בכורות ג:, ד) [גיטין לג. וס"ל], ה) [קדושין יא. ע"ש בכורות ג: ע"ש], ו) גיטין לו., ז) בס"ל: והוכ, לתוכ, ח) עיין מהר"ם, ט) עיין במפרשי תוס' על ד"ז, י) [ועי' תוספות ערכין ו. ד"ה משבאת],

(ס) בכורות לו. וסס נסמן]. ב) נפיתוכין מ"ע בשלר הגמ' בתוקו. ג) נראה לל"ל ר' שמעון ס"ע אית לה הא מברא ורבא ורבינא דבתרא ניהו אוקמוה הכי וכן הלכה. ד) אולי ל"ל שמנה כספים דרבנן הוא כסף אחד של תורה והיינו רביע שקל.

אין צריכין פרוזבול. דבגלה הכי לא משמע שביעית למוד שלהן דאגן יהיהו דיתמי אגן ורמי עלן להפוכי בזכותייהו הלכך שטרות שלהן כמסורים לב"ד דמי ותגן המוסר שטרותיו לב"ד אין משמיטין וחהו גופו של פרוזבול מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינין במסכת גטין (דף לו.). להכי נקט ר"ג דנשיא הוה וביה דינו ב"ד חשוב: **וזוג מכה.** פחותה לורתו: **ולא הוה משתקיל ליה.** לא היה יכול להוציאו: **מתני' לקטנים.** לעגלים: **הרי הוא מועד לשבתות.** לפי שהוא בטל ממלאכה וחתה דעתו עליו: **ואינו מועד לימות החול.** מה משפטו של זה. תלמידיו היו שואלין אותו: **ג' ימי שבתות.** לאחר שהועד לשבתות העבירו לפניו שוורים בג' שבתות ולא נגח חזר לתמותו ואם חזר ונגח אין משלם אלא חצי נזק: **גמ' ואינו מועד סגן.** ואין מועד לשאינו מינו דידעינן ביה דלא נגח וכגון דעבריהו להו קמיה ולא נגח הלכך למי שאינו מועד לו אם נגחו אחר זמן משלם חצי נזק אבל מסתמא אם הועד לזה מועד אף לזה וכן אם הועד לקטנים מועד לגדולים: **השתא יש לומר מקטנים לקטנים.** כגון ממינו לשאינו מינו דשמעינן רישא אינו מועד מקטנים לגדולים מבעיא: **דאפילו מאדם.** דאית ליה מזלא לא הוי סתמיה מועד לבהמה: **אלא אי אמרת ואינו מועד.** לשאינו מינו תנן: **אבל סתמיה מועד.** ממינו לשאינו מינו: **השתא מבהמה לבהמה הוי מועד.** ואפי' למין אחר: **מאדם לבהמה מבעיא.** והא ליכא למימר דהיא גופה אלטריך לאשמועינן דהיכא דחזיון דאינו מועד לבהמה אינו משלם על בהמה אלא חצי נזק דהא פשיטא לן דאם משלם חצי נזק: **רישא אחזרה קאי.** והיא גופה אלטריך דאבהמה לא משלם אלא חצי נזק ואע"ג דאיעד ליה הוא והדר ביה חזר לתמותו ואע"ג דלא הדר ביה מאדם: **שיולי משיולי ליה.** היכא דחזינן דהועד לשבתות ובימי החול לא נגח אלא דיניה: **ואם איתא אי קא מהדר להו.** הא איהו נמי אינו מועד קאמרי: **פרוש קא מפרש לה.** איידי דנקט לה משום דוקיא דידיה דדיקינן הא סתמא הוי מועד על כרחיך אסקיה למילתיה: **אלא אי אמרת אינו מועד תנן פסקה.** למילתיה ואשמועינן דאינו מועד אלא תו דקתני למי שאינו מועד כו': **עד השתא כו'.** בתמיה: **ואם סמלא לומר נמי איתא לדרב פפא.** דסתמיה לא הוי מועד לשאינו מינו: **נגח שור וחמור וגמל נעשה מועד לכל.** ולא בעינן ג' נגיחות לכל חד וחד מאחר שנתקיימה העדאתו ע"י ג' מיני: **לסירוגין.** אם יגח לרופין אינו משלם אלא חצי נזק על האחרון: **ערוד.** חמור הכר:

חמור

אינגן צריכין פרוזבול וכן תני רמי בר חמא היתומים אינן צריכין פרוזבול ר"ג ובית דינו אביהן של יתומין היו [6]* חנן בישא תקע ליה לההוא גברא אתא לקמיה דרב הונא א"ל זיל * הב ליה פלגא דזוזא הוה ליה זוזא מכא [6] בעי למיתבה ליה מיניה פלגא דזוזא לא הוה משתקיל ליה תקע ליה אחרינא ויהביה נהליה: **מתני'** [2]שור שהוא מועד למינו ואינו מועד לשאינו מינו מועד לאדם ואינו מועד לבהמה מועד לקטנים ואינו מועד לגדולים את שהוא מועד לו משלם נזק שלם ואת שאינו מועד לו משלם חצי נזק אמרו לפני רבי יהודה [3]ה"ז מועד לשבתות ואינו מועד לחול אמר להם [4]לשבתות משלם נזק שלם לימות החול משלם חצי נזק אימתי הוא תם משיחזור בו ג' ימי שבתות: **גמ'** איתמר רב זביד אמר ואינו מועד תנן רב פפא אמר [1]אינו מועד תנן רב זביד אמר ואינו מועד תנן הא סתמא הוי מועד רב פפא אמר אינו מועד תנן דסתמא לא הוי מועד רב זביד דייק מסיפא רב פפא דייק מרישא רב זביד דייק מסיפא דקתני מועד לקטנים ואינו מועד לגדולים אי אמרת בשלמא ואינו מועד קתני הא סתמיה הוי מועד הא קמ"ל דאפי' מקטנים לגדולים נמי מסתמא הוי מועד אלא אי אמרת אינו מועד קתני סתמא לא הוי מועד השתא י"ל מקטנים לקטנים דעלמא סתמא לא הוי מועד מקטנים לגדולים צריכא למימר דלא הוי מועד ורב פפא אמר לך אצטריך סלקא דעתיך אמינא הואיל ופרץ ביה בההוא מינא פרץ ביה לא שנא גדולים דידיה ולא שנא קטנים דידיה קמ"ל דלא הוי מועד רב פפא דייק מרישא דקתני מועד לאדם אינו מועד לבהמה אי אמרת בשלמא אינו מועד תנן סתמא לא הוי מועד הא קמ"ל דאפילו מאדם לבהמה נמי סתמא לא הוי מועד אלא אי אמרת ואינו מועד קתני הא סתמא הוי מועד השתא י"ל מבהמה לבהמה סתמא הוי מועד מאדם לבהמה צריכא למימר דהוי מועד ורב זביד אמר לך רישא אחזרה קאי כגון דהוה מועד לאדם ומועד לבהמה והדר ביה מבהמה דקאי גבי בהמה תלתא זימני ולא נגח מהו דתימא כיון דלא הדר ביה מאדם חזרה דבהמה לאו חזרה היא קמ"ל דחזרה דבהמה מיהא חזרה היא מיתיבי סומכום אומר [5]מועד לאדם מועד לבהמה מק"ו ומה לאדם מועד לבהמה לב"ש מכלל דת"ק אינו מועד קאמר א"ל רב זביד סומכום אחזרה קאי והכי קא"ל לת"ק דקאמרת חזרה דבהמה חזרה היא חזרה דבהמה לאו חזרה היא מק"ו מאדם ומה מאדם לא קא מהדר ביה מבהמה לא כ"ש אמר רב אשי ת"ש אמרו לפני רבי יהודה ה"ז מועד לשבתות ואינו מועד לימות החול אמר להן לשבתות משלם נזק שלם לימות החול משלם חצי נזק אי אמרת בשלמא ואינו מועד קתני שיולי הוא דקא משיילי [ליה] והוא נמי קמהדר להו אלא אי אמרת אינו מועד קתני אגמורי הוא דקא מגמרי ליה ותו איהו מאי קא מהדר להו אמר רב ינאי מרישא נמי דיקא דקתני את שמועד לו משלם נזק שלם ואת שאינו מועד לו [משלם] ח"נ אי אמרת בשלמא ואינו מועד קתני פרושי קא מפרש לה אלא אי אמרת אינו מועד קתני פסקה מאי תו את שמועד לו משלם נזק שלם ואת שאינו מועד לו משלם ח"נ עד השתא לא אשמעינן דהתם משלם ח"נ ומועד משלם נזק שלם ואת"ל נמי איתא לדרב פפא [7]נגח שור חמור וגמל נעשה מועד לכל: ת"ר [8]ראה שור נגח שור לא נגח שור נגח שור לא נגח נעשה מועד לסירוגין לשוורים: ת"ר [8]ראה שור נגח חמור לא נגח סוס נגח גמל לא נגח פרד נגח ערוד לא נגח נעשה מועד לסירוגין לכל איבעיא להו נגח

שור

---

(6) [בסורי נ: ע"ב], (2) [במשנה שבמשניות איתא הרי שהיה], (3) [לעיל נ:], (4) עי' רש"ל גרלה ע"ל הסיא דמכילתין והיינו מתנמין דהכא ועי' מהרי"ם, (5) ר"מ,

הגהות הב"ח

(6) גמ' הוה ליה זחא מכא ולא הוה משתקיל ליה בעי למיתבה ליה מיניה פלגא דזוזא לא הוה ליה מקנא ליה אחרינא כנ"ל: (2) תוס' ד"ה שור וכו' דנקטו כדי נקט שאם:

גליון הש"ם

גמ' חנן בישא. ע' סנהדרין דף ג ע"ב תוס' ד"ה אלא מגעול: שם הב ל' פלגא דזוזא. ע' סנהדרין דף נח ע"ב תוס' ד"ה קן ידע:

מוסף רש"י

אינן צריכין פרוזבול. שאין שביעית משמטת חוב של מלוה המת (גיטין לז.). זוזא מכא. שנפחתה לורתו (בכורות נא.). לא הוה משתקיל ליה. כלומר לא היה מקח בעל להוציאה, לא היה הדיר שקול ושוה לו כלום (שם). נגח שור חמור וגמל נעשה מועד לכל. ולא אמרינן עד שיהא מועד בשלשה ככל מין ומין, דהואיל והועד שלשה נגיחותיו בשלשה מינין אין זה מקפיד על מין אחר (חגיגה ד.).

נר מצוה

ז א מיי' פ"ט מהל' שמיטה ויובל הלכה כד סמג לאוין רעא טור ש"ע ח"מ סי' מז סעיף כח: ח ב ג ד מיי' פ"ו מהל' נזקי ממון הלכה מ: ט ה ו מיי' שם הל' ט: י ז מיי' שם הלכה י:

רבינו חננאל

בהשולח גט בניטין. רבן גמליאל ובית דינו אביהן של יתומין וכן הלכה: **מתני'** שור שהוא מועד למינו ואינו מועד לשאינו מינו. כי' רב זביד אמר ואינו מועד כגון שעומד יום עם מי שאינו מינו ואינו מגנחם אבל סתמא מועד הוי. ר' פפא אמר אינו מועד תנן. סתמיה לא הוי מועד. מועד למינו לא הוי מועד לשאינו מינו. ושקלינן וטרינן ואוקימנא למתני' כדוקי' דרב זביד שאם נגח ג' ימים ג' שוורים נעשה מועד מכאן ולהבא לכל בהמה ואפילו לחמורין ולגמלין וכיוצא בהן אבל אם נגח שור וראה חמור ומהלך עמו או עומד עמו ואינו נוגחו וכן שאר בהמה זולתי שור כי ראה שור מנגחו אינו מועד אלא לשוורים בלבד ראם עמד לנגח אפי' לנגח שאר בהמות תם הוא ואינו משלם נזק שלם עד שיעידו עליו שנגח ג' ימים לשאר בהמות. ודרב פפא נמי איתא דאסקינן לה ואם תימצא לומר נמי איתא לדרב פפא נגח שור חמור וגמל נעשה מועד לכל וקיימא לן כל אם תמצא לומר הלכה היא. ת"ר ראה שור ונגח ראה שור ולא נגח ראה שור ונגח ראה שור ולא נגח ראה שור ונגח ראה שור ולא נגח ג' ימים נעשה מועד לסירוגין לשוורים. ת"ר ראה שור ונגח ראה חמור ולא נגח ראה סוס ונגח גמל ולא נגח פרד ונגח ערוד ולא נגח נעשה מועד לסירוגין לכל. ואיבורר לן פירושא (בנדה סד ע"א) דסירוגה ליום כ"ד דהכי קאמר לא חזאי בכ"ג וחזאי